

A Triglav, a szlovén nemzeti tájeshmény szimbolikus helye

Az Osztrák–Magyar Monarchiát bemutató műben szemléletes leírást olvashatunk az Alpok a közép-európai nemzeti szimbolikában legfontosabb szerepet kapott csúcsáról, a romantika korában a „*krajnai havasok szürke vezéréként*” megénekelt Triglavról: „*Az Alpesek hegyrendszerének legszélsőbb délkeleti részén, a hol a déli Mész-Alpesek legvégső magas csúcsai a Karszt kőtörmelékes földére, a tengerre és a velencei síkságra tekintenek, emelkedik a hatalmas Triglav (2864 méter). Ez a hegy a Juli Alpesek kimagasló csúcsa s egyúttal Krajna főbástyája, amelynek jégmezővel koronázott csúcsáról áttekinthetjük az egész vidéket a »krajnai kapuk«-tól Weissenfelsnél (Ratschach) és Predilnél a Száva-völgy áttöréseiig Laibachtól keletre és a Karavankák sziklafalvonalától a Karszt-vidék zöld dolináiig. De mindennél sokkal több torlódik össze a kép keretében. Éjszaknyugat felől még fölcsillámlik a Tauern jege, éjszak felől pedig a keleti Közép-Alpesek végtelen hullámvonalainak megdermedt tengere terjeszkedik szét. Távol délen csillámlik a tenger s a látóhatár elhalványuló homályából a partvidéki Karsztok kopasz csúcsai merülnek föl. Egy másik tengerhez hasonlít távol keleten a végtelen síkság, amelyet elképzelhetetlen régi időkben a pannoniai beltenger hullámai borítottak.*”¹

A nemzeti újjászületés időszakában minden közép-európai nemzeti mozgalom megalotta a haza ideálisáját, az elképzelt haza ideális megfelleltetését a nemzet által lakott tájjal. A 19. század végére megszülettek a közép-európai földrajzi mitológiák, az egyes nemzetek kijelölték az általuk lakott haza megszentelt helyeit, a haza fogalmának térbeli, földrajzi kelléktárát.² A hazát virtuálisan is el kell foglalni, be kellett lakni, meg kellett teremteni a szakralizált nemzeti kozmoszt,³ azt a modern nemzeti teret, ami a nemzeti mitológia földrajzi kelléktárából, a haza földrajzi helyeiből és a hozzájuk kötődő mitológiából, a nemzeti emlékezet mozzanataiból született meg. Ennek során régiókban minden nemzet kijelölte a maga mitikus folyóját, hegységét, hegycsúcsát. Megszülettek és a 19. század folyamán rögzültek a nemzeti közösségek tudatában a közép-európai nemzetek emblematikus vizei, hegyei,⁴ amelyeket irodalmi és képzőművészeti alkotások örökítettek a nemzet emlékezetében.⁵

¹ Az Osztrák–Magyar Monarchia 1891: VI. 255.

² Kiss 2005a: 177.

³ Kiss 2005b: 153–165.

⁴ Kiss 2005a: 178.

⁵ Szabó 2000: 113–212.

A szlovén nemzeti szimbolika talán legkiemelkedőbb jelentőségű helye a Triglav. Térségünkben alig akad nagyobb jelentőségű, a nemzeti szimbolikát oly erőteljesen meghatározó földrajzi hely, mint a háromfejű pogány szláv istenség jelképiségét magában hordozó, a népi mondavilág által különleges helyé avatott és a 19. századi modern szlovén nemzeti mozgalom emblematikus helyévé emelt hegycsúcs. Sziluettje a mai szlovén állami szimbolikában is kiemelt jelentőségű, a nemzeti jelképek központi alakja. A szlovén nemzeti területek tájhagyománya máig jelentős erővel bír. E tájhagyomány legfontosabb elemei jelennek meg az 1991-ben, az ország függetlenné válásakor, Marko Pogačnik grafikus alkotta címeren is, amely az állami zászlón is látható. A kék címerpajzson az Adriai-tenger vidékét és a Száva mentét, a Pannon-tenger nyomán kialakult síkságot jelképező hullámos vonalak felett a Triglav csúcs fehér szimbóluma látható.⁶

A nemzeti szimbolikában a folyók mellett a hegyek, a szimbolikus erővel bíró csúcsok a nemzeti emblematika kiemelt helyei. A hegy, a hegyvidék képe 18–19. század fordulójától, a felvilágosodás, de még inkább a romantika korától különösen népszerű lett.

A hegyek az újkor hajnaláig inkább az elkerülendő, veszélyeket rejtő helyek közé tartoztak. A középkor és a reneszánsz korának tájésménye nem a zordon hegyvidék, inkább a nyugodt, megművelt síkság, a biztonságos benépesült vidék.⁷ A középkorban VII. Károly francia király azzal, hogy 1492-ben kamarását, az addig „*mont inaccessible*” néven emlegetett Mont Aiguille megmászására kérte, az ókori uralkodók, V. Philipposz, illetve – az Etnát meghódító – Hadrianus császár személyes teljesítménye előtt tisztelgett. A reneszánsz idején az antik testedzékultuszt felelevenítve kap jelentőséget a hegyi túra, a hegyről az alant elterülő vidék szépségében gyönyörködtek, Dante és az avignoni Mont Ventoux-t megmászó Petrarca is beszámol a hegyek szépségéről.⁸

A hegyvidék szépségének kultusza a maga teljességében a 18. század második felében, de leginkább a 19. század elején, a romantika korszakában jelent meg, amikor a hegyek, a hegycsúcsok a turizmus kedvelt célpontjaivá váltak.⁹ A felvilágosodást már maga a hegy szépsége, nemcsak a hegyre feljutás lelki és fizikai erőpróbája érdekelte. Nem véletlen, hogy a Mont Aiguille újabb megmászására is több mint 330 évvel az első után, 1824-ben került sor.¹⁰ A 19. század azonban nemcsak a festői hegyvidék romantikus esztétikai ideálját jelenítette meg, amelynek egyedülálló mintája az alpesi táj lett, hanem egyes hegyek, hegycsúcsok további jelentőséget nyertek. A közép-európai nemzeti mozgalmak kialakuló nemzeti tájésményé-

⁶ Mészáros–Halász–Somai 2011: 119–120.

⁷ Maur 2006: 10. A sportként művelt hegymászás, az alpinizmus megjelenését a londoni Alpinista Klub 1857-es megalapításától számítjuk. (Mikša–Golob 2013: 19.)

⁸ Mikša–Golob 2013: 13. Petrarca a hegyen Szent Ágoston vallomásainak tizedik könyvét olvasta. (Petrarca 1962: 82–93.) „*Az ember szalad hegycsúcsot... bámulni, s önmagával nem törődik s nem csudálkozik azon, hogy én ezt mind el tudom emlegetni, pedig beszéd közben egyiket sem látom testi szemeimmel*” (Vass 1995: 259.) A legnagyobb teljesítményt Leonardo da Vincinek tulajdonítják, aki 1511-ben a 2550 méter magas Mont Bo csúcsán járt.

⁹ Maur 2006: 11.

¹⁰ Mikša–Golob 2013: 13.

ben e kiemelt hegycsúcsok, hegyek a nemzeti szimbolika részeivé váltak, a nemzeti történelem emlékhelyeivé, a nemzeti mitológia színtereivé magasztosultak.

Térshgünkben se szeri, se száma e szimbolikus jelentősséggel felruházott hegyeknek, hegycsúcsoknak. Minden nemzeti mozgalom kijelölte a maga jelképeit, „*szent bérceit*” a hazai tájban. A szlovák nemzeti emlékezet a Štúr nemzedék feltűnésével a Tátrát, a Tátra Kriván (Kriváň) csúcsát, az 1834-es nemzeti kirándulás célpontját, vagy Juraj Jánošík búvóhelyét, a Királyhegyet (Kráľova hoľa) helyezte a szlovák tájeshemény központjába. Az 1840-es évektől az egész Tátra-hegység teljesen összefonódott a szlovák nemzeti identitással, a szlovák nemzeti mozgalom legfontosabb időszakában, a szlovák irodalmi nyelv keletkezésével egy időben, 1843-ban született meg a Tátrát a nemzeti szimbolika központjába emelő költemény, a mai szlovák himnusz, Janko Matúška *Villámlik a Tátra fölött (Nad Tatrou sa blýska)* című költeménye.¹¹ 1844-ben pedig megalakult a Tatrín „*a szlovák nemzet híveinek egyesülete*”.¹² A csehek számára ilyen kitüntetett helyek lettek a cseh nemzet emblematisz folyójának forrásvidékén a Říp-hegy, a honalapítás mitikus helyszíne,¹³ vagy a Blaník-hegy sziklája, a benne alvó, a cseh nemzetet a végveszély idején megvédő blaníki vitézekkel,¹⁴ illetve a Radhošť, a szláv Radhošť/Radegast istenség lakhelye.

E hegyek fokozatosan a nemzeti tisztelet helyeivé váltak, felváltva, néhány esetben magukba foglalva a zárándokhelyek barokk kori kultuszát.¹⁵ A barokk kori búcsújárás ugyanis nagy hatással volt a kitüntetett hegyek emlékhellyé válására.¹⁶ Több közép-európai hegy azonban a keresztény hagyományon is túlmutató tiszteletnek örvendett.¹⁷

A szlovén nemzeti jelkép, a Triglav csúcsát és az alatta eredő három folyó, a Száva két ága, a Sava Bohinjka és Dolinka, illetve a Soča völgyét ősi legendák övezték, közelükbe a 18. századig csak hegyi átjárókat kereső pásztorok és vadászok jutottak. A távolabbról valóban hármas csúcsnak látszó hegy nevének, Triglav, azaz három fej, legkézenfekvőbb magyarázata

¹¹ Halász 2008: 48–49.; Kiss Gy. 2005c: 192–193.

¹² Kováč 2001: 108.

¹³ A cseh (és morva) történeti emlékhelyként számontartott hegyek (a Říp, a Blaník, a Radhošť és a Hostýn) köveit helyzeték el a prágai cseh Nemzeti Színház alapkövében. (Maur 2006: 11., 215–252.)

¹⁴ Maur 2006: 253–280.; Macura 1998: 14–47.

¹⁵ A hegyek tisztelete már korábban, éppen a barokk korszakban fontossá kezdett válni. A helyi zárándokhelyek kultusza, ami a tridentinumot követően bontakozott ki, felváltotta, kiegészítette a korábbi, középkori fontos zárándokközpontok (Róma, Santiago de Compostella vagy a Szentföld) felé irányuló zárándokmozgalmat. (Maur 2006: 11.)

¹⁶ A hegyek a zárándokok számára a közelséget szimbolizálták Istenhez, a környezetükből kiemelkedő, messziről látható robusztus tömegükkel pedig az egyház dicsőségét hirdették. A hegycsúcsokon épített barokk zárándokkápolnák a hívők idegenkedését is segítettek leküzdeni a zordon hegyvidéktől. (Maur, 11.) Menedékház és kereszt az első, a 15. században meghódított hegycsúcsra is került, 1492-ben. (Mikša–Golob 2013: 13.) A Říp-hegy már a 16. század végétől évenkénti zárándoklatok célpontja volt. (Maur 2006: 11.)

¹⁷ Maur 2006: 11.

maga a csúcs alakja,¹⁸ ám a hegy neve a pogány időkre, a pogány szláv istenségre, az olykor Perunnal, a pogány szláv főistennel azonosított Triglavra is emlékeztethet.¹⁹ A csúcs nevének valószínűleg nincs közvetlen köze a háromfejű, három birodalom, a menny, a föld és a pokol, vagy – mint a hegyet az istenséghez elsőként kötő Anton Linhart vélte – a levegő, a föld és a vizek felett uralkodó pogány szláv istenséghez. A hegy pogány szláv istenségre emlékeztető elnevezését sokan a kontinuitás bizonyítékának vélték, valamiféle összsláv Olimposzként tekintettek a csúcsra, és benne a szlávság korai jelenlétének bizonyítékát látták.²⁰ A szlovén romantika legnagyobb költője, a Triglavhoz közeli Vrba faluban született, France Prešeren is felidézte e hagyományt, beemelve azt a szlovén nemzeti diskurzusba, máig ható erővel szilárdítva meg a vidékhez kötődő pogány szláv emlékeztet, a „*krajnai havasok hajnali napsütésben fénylő háromfejű szürke vezéréről*”.²¹

A 14. századtól lakott felső Száva-völgy erdőségét övező hegycsúcsoknak mind szláv/szlovén nevük van.²² A 17. századig használt több névváltozat mellett²³ a hármas csúcsra utaló szláv elnevezés a 16. század végétől, 1573-tól jelent meg a határleírásokban és az útleírásokban, olykor Terglou, később Terglau, Terklou és Triglou formában, amely alakok nagyjából megfelelnek a vidék nyelvjárási kiejtésének. Az irodalmi Triglav alak 1812-ben tűnt fel, majd Henrik Costa 1848-as *Potopisni spomini* című munkájában is szerepelt. A szlovén nemzeti ébredés kibontakozása, az irodalmi nyelv használata a Triglav elnevezést fokozatosan az egész szlovén területen ismertté tette. Az új nevet Ausztria részletes térképe 1881-ben vette át, a 19. század végére pedig már egységesen a Triglav elnevezést használták.²⁴

A szlovén néphagyományban a hegy vidéke több monda színtere is. A közkedvelté vált, titokzatos történetek a 19. század folyamán szintén hozzájárultak a Júliai Alpok e vidéke vonzerejének növekedéséhez. A legismertebb közülük a hegyen élő fehér nők (bele žene), a Vilák

¹⁸ Ahogy Rudolf Baumbach, a hegy mítoszának mesélője fogalmaz: „*Három fejet emelsz merészen az égre / és mindhárom hókoronát visel*”. (Gstiner 1973: 26.) A hegy csúcsainak számáról is vita bontakozott ki. Sokak szerint a két kisebb csúcs a Mali Triglav és a Kredarica, a középső, magasabb sziklából álló főcsúcs pedig a Triglav. Mások szerint azonban magának a Triglavnak is három csúcsa van. (Lovšin–Hribar–Potočnik 1979: 24.)

¹⁹ Gstiner 1973: 29.

²⁰ Růžicka 1924: 87–91.; Gstiner 1973: 28. Rudolf Baumbach szerint: „*Három fejet emelsz merészen az égre / mint az isten, akiről elneveztek!*”. (Gstiner 1973: 29.) Davorin Trstenjak és Gregor Krek, a gráci egyetem professzora az összsláv napisten szimbólumának nevezték. A 20. század elején a pogány szlávok hitvilágával foglalkozó Luboš Niederle és Erwin Wienecke azonban kételkedtek még az északi szláv Triglav-tisztelet létezésében is. (Lovšin–Hribar–Potočnik 1979: 13., 18.)

²¹ „*Szláv fiaké a világ java része: / E társakhoz mi is majd eltalálunk, / szabad hitre, méltó törvénykezésre.*” France Prešeren: *Keresztelő a Savicánál*. (Vidmar 1975: 95–98.)

²² Gstiner 1973: 14.

²³ A vidéket elsőként részletesen leíró Johann Valvasor, valószínűleg a csúcs melletti völgy neve alapján, még Krmának nevezte, (Kugy 1973b: 32–40.) egy korábbi térképen pedig sziklás hegyként, Odra Mons néven szerepel. Ismert még a Babji zob, Kum (Menciger), Klek, Beli vrh (Hacquet) elnevezés is. (Lovšin–Hribar–Potočnik 1979: 27.)

²⁴ Gstiner 1973: 13., 18., 20–23., 25.

legendája, akik a hegyen, a menny és a föld határán, élő párkákként a környék szegényeit segítették. Segédkeztek betegek mellett, szüléseknél és gyógyfüvek ismeretére tanították a helyieket, ám megközelíthetetlenek voltak. Egy fehér szőrű, aranyszarvú zerge, a Zlatorog vezette zergecsorda őrizte őket és kincseket rejtő virágoskertjüket. Ha valaki az aranyszarvú zergét megsebezte, vércseppjeiből varázserejű gyógyító virágok, a triglavi rózsák nőttek ki,²⁵ amelyeket a sebesült Zlatorog lelegelve új erőre kapott, aranyszarvával elvakított vadásza pedig szakadékba zuhant. Kezében triglavi rózsacsokrot szorongató testét a Soča vize vitte le a völgybe.²⁶ A Zlatorog legendája a természet végtelen erejéről és az ember természetben kijelölt helyéről az unikornislegenda egy továbbélő, helyi változataként is értelmezhető. A triglavi kertet őrző Zlatorog és a kert kulcsát megszerző zöld vadász történetének több irodalmi feldolgozása is született, 1877-ben Rudolf Baumbach,²⁷ majd többek között Andrej Fekonja, Karel Dežman tollából.²⁸ Egyes források a szlovén néphagyományban oly jelentős helyet kapó Mátyás király egyik történetét,²⁹ a titokzatos, sziklába süllyesztett házában, asztalánál éberén alvó, a megfelelő időben az igazságtalanság végső eltörlésére készülő szakállas Mátyás király és a fuvaros találkozását is a Triglavhoz kapcsolják.³⁰

A Triglav sokáig elérhetetlen volt a feljutni vágyók számára, nem elsősorban a pogány szláv istenség és a csúcsot körüllegő mondák, sokkal inkább a járhatatlannak tartott út miatt. A környék lakói, a hegyi legelőkön állataikat legeltető pásztorok is igyekeztek lebeszélni a kalandvágyókat. Az első, akik a csúcsot megközelítették, gyógynövények után kutató ljubljana orvosok, Rechberg és Petermann voltak, felfedezéseikről a vidéket bejáró, 1689-ben részletesen leíró Valvasort is értesítették.³¹

A csúcs meghódítását először a hegy élővilága és geográfiája iránt érdeklődő, a 18. század végén fejlődésnek indult helyi bányáipar miatt ideköltözött, felfedezővágytól hajtott szakemberek kísérelték meg. Aki két sikertelen próbát követően, 1778. augusztus 26-án elsőként jutott fel a Triglav csúcsára, Lorenz Willomitzer magyarországi születésű bohinji sebészorvos volt.³² A hegy első céltudatos tanulmányozója pedig két, elsősorban a vidék botanikája

²⁵ Růžička 1924: 92.

²⁶ Stele–Skoberne 2012: 35.

²⁷ Baumbach mondáját 1884-ben fordította szlovénre Anton Funtek, majd 1904-ben, Anton Aškerc is átdolgozta. (Stele–Skoberne 2012: 36.)

²⁸ Fekonja 1891; Baumbach 1882. Dežman 1868-as, a Laibacher Zeitungban megjelent történetében a kocsmáros lányáért gazdag olasz kereskedővel vetélkedő trentói szlovén vadász jelenik meg. (Stele–Skoberne 2012: 33–36.)

²⁹ Lukács 2001.

³⁰ Az Osztrák–Magyar Monarchia 1891: VI. 158–160.

³¹ Lovšin–Hribar–Potočnik 1979: 32.

³² Kísérői, Štefan Rožič földműves, vadász, Luka Korošec és Matevž Kos bányászok voltak az első hegyi vezetők a Triglavon. (Mikša–Golob 2013: 18.) Persze, mint oly sok hegycsúcs esetében, a Triglav első elérésével kapcsolatban is kétségek merültek fel az elsőséggel kapcsolatban. (Stele–Skoberne 2012.) Willomitzer Zoisnak írt 1778-as levele, amelyben a mászást leírta, nem maradt

íránt érdeklődő, idrijai orvos, Balthasar Hacquet³³ és Giovanni Antonio Scopoli volt.³⁴ Leírták a szlovén Alpok növényvilágát, több új fajt is felfedeztek és néhány kisebb csúcsra is feljutottak.³⁵ Az első felfedezők között volt az édesanyja révén magyar származású Franz Xaver Wulfen is.³⁶ A 19. század elején már többen, több irányból is feljutottak a csúcsra,³⁷ Henrik Freyer 1834-ben a legnehezebb úton, a Krma-völgyből indulva.

Ekkoriban vált a hegy a szlovén nemzeti mozgalom szimbolikus tájeszményévé is, felfedezését, meghódítását már a szlovén nemzeti ébredés legfontosabb alakjai ösztönözték és támogatták, például Žiga és Karl Zois, Rihard Ursini Blagay,³⁸ illetve Franz Jožef Hanibal Hohenwart, aki a krajnai múzeum vezetőjének, Henrik Freyernek meghívására utazott 1836-ban a Triglavhoz.³⁹ Žiga Zoist minden triglavi vállalkozás szellemi atyjának tekinthetjük. Munkássága nem csupán botanikai kutatásai miatt volt fontos, a bohinji vasmű és bányák tulajdonosaként már Willomitzer első sikeres mászását is támogatta. Bár sántasága miatt ő maga nem mászhatta meg a hegyet, mégis ő teremtetette meg a turisztika feltételeit is a Triglav felé vezető úton.⁴⁰ Több menedékház felépítése is fűződik a nevéhez, amelyek közül a triglavi hét tó völ-

fenn, de a csúcs 1778. augusztus 26-i első elérését Hacquet említi kötetének bevezetőjében. (Strojin 1980b: 88.)

³³ Hacquet Párizsban tanult, Prágában volt sebész és az anatómia tanára. Járt Törökországban, Erdélyben és Magyarországon. Bécsben megismerkedett van Swietennel. Itt került állami szolgálatba. Életrajzában azt írta, hogy Krajnába természeti szépségei és híres higanybányászata miatt akart kerülni, illetve azért, mert az ismert Scopoli is ott működött. 1766 és 1773 között volt bányorvos Idriában, utána Ljubljánában oktatott anatómiát és szülészetet. (Lovšin–Hribar–Potočnik 1979: 35.)

³⁴ Hacquet tanulmányútjai során bejárta az Alpok sok táját, a Dolomitokat, a Karszt-vidéket. (Stele–Skoberne 2012: 13.)

³⁵ Hacquet 1778 és 1789 között Lipcsében kiadott *Oryctographia Carniolica oder Physikalische Erdbeschreibung des Herzogthums Krain, Istrien und zum Thiel der benachbarten Länder I–IV.* című munkájából ismert a Triglav első ábrázolása is, a térség növényvilágát, köztük új fajokat is a *Plantae alpinae carniolicae* című, Bécsben 1782-ben kiadott könyvében írta le.

³⁶ Mikša–Golob 2013: 14–15. Franz Xaver Wulfen édesanyja a Márkus és batizfalvi Máriássy családból származott. Franz Xaver Wulfen a kassai gimnáziumban kezdte előkészítő tanulmányait, majd 1745-ben a jezsuita rend tagja lett Bécsben. Próbaévet és novíciusát részben a győri, majd az újvidéki kollégiumban töltötte. A rend feloszlását követően haláláig Klagenfurtban élt és az Alpok növényvilága tanulmányozásának szentelte életét. Scopoli nyomdokában a vidék növényvilágát tanulmányozta. Legfontosabb munkáját az 1778 és 1790 között megjelentetett *Plantae rariores carinthiacae* című művét tartják. (Wurzbach 1889: 265.)

³⁷ Jakob Dežman 1808 szeptemberében jutott fel a csúcsra, útjáról egykori tanárának, Valentin Vodniknak is beszámolt. Testvére, Ivan Dežman is megmászta a hegyet, útjáról szóló, a csúcson hagyott, palackba zárt leírását 1822-ben találták meg. (Strojin 1980b: 89.)

³⁸ Az első felfedezők, Wulfen, Zois, Hohenwart és Blagay nevét a hegyen felfedezett több ásvány, növény- és állatfaj is viseli.

³⁹ 1837-ben az Illyrisches Blattban a Triglavot Krajna legnagyobb természeti szépségének nevezte. (Stele–Skoberne 2012: 6.)

⁴⁰ Lovšin–Hribar–Potočnik 1979: 43.

gyében (Dolina triglavskih jezer) álló lett a legfontosabb.⁴¹ Leírásokkal, rajzokkal illusztrált naplója, amelynek készítésekor Valentin Vodnik megfigyeléseire támaszkodott, a Triglav első krónikájának tekinthető.⁴² A szlovén romantika első generációjának Zois köré csoportosuló jelentős személyiségei érdeklődéssel fordultak az ősi szláv mitológia felé. Anton Linhart volt az első, aki 1791-ben megjelent *Versuch einer Geschichte von Krain* című történeti művében az északi szlávok pogány istensége, Triglav tiszteletét a Júliai-Alpok csúcsára is értelmezte.⁴³

A Triglav a szlovén irodalmi kánonban is helyet nyert, nemcsak tudományos érdeklődés tárgya volt, de a szlovén nemzetébredők is felfedezték, alkotásaikban szépségét és jelentőségét ünnepelték. Valentin Vodnik, a szlovén nemzeti újjászületés költője 1794-ben jutott fel a Triglav alatti Kredaricára, egy évvel később pedig valószínűleg a Triglav csúcsára is.⁴⁴ A szintén Zois köréhez tartozó Vodnik, Linhart műve nyomán teremtette meg a Triglav szimbolikus képét a szlovén irodalomban.⁴⁵ Annak a vidéknek az idealizált képét, ahol a Triglav csúcsa uralkodik a vidék felett és ahol, France Prešeren emblematikus, szlovén nemzeti eposzá vált *Keresztelő a Savicánál* című költeményével⁴⁶ szimbólummá emelt helyen, a Szávát tápláló egyik ág is ered.⁴⁷ Vodnik *Vršac* című ódájában alkotja meg a szlovén tájeshmény örök érvényű képét: „Hol a gyors Száva ered / [...] / Ott nézz a magasba, / Ott tör a Triglav az égbe”. *Emlékművem (Moj spomenik)* című versében pedig már e vidék a szlovénység fő szimbóluma: „A Száva táplált, / a ljubljana mező, / táplált a Triglav havas hegycsúcsa. / A Parnasszus orma”. E toposzá vált kép még sokszor feltűnik a szlovén irodalomban. Különös erővel hat Simon Jenko *Sora mezején (Na Sorškem polju)* című versében: „A bölcsőm egykoron / itt ringhatott; / szülőházam ma is / ott láthatod. / És a Triglav magas, / havas fejét / nagy messzeségen át / meglátni még. / Felzúg a Száva is, / medre: a múlt, / sziklafalnyi sok év / közé szorult.”⁴⁸

⁴¹ A Triglav felé vezető utak közül a bohinji Száva irányából indulók voltak a legnépszerűbbek. A 19. század végén, az alpinizmus fejlődésével nyíltak utak az északi falon, az Alpok egyik legnagyobb, négy kilométer széles, 1000 méter magas falán keresztül, ahonnan a legveszélyesebb a feljutás a csúcsra. Az első, aki erről az oldalról hódította meg a csúcsot Janez Berginc volt, 1890-ben. (Mikša–Golob 2013: 15.)

⁴² Strojín 1980b: 88.

⁴³ Lovšin–Hribar–Potočnik 1979: 11., 12.

⁴⁴ Hohenwart keresett tanulmányútjához segítőköt, Žiga Zois ajánlotta ekkor figyelmébe Valentin Vodnikot, Koprivnik plébánosát. (Stele–Skoberne 2012: 18.)

⁴⁵ Lovšin–Hribar–Potočnik 1979: 11., 12.

⁴⁶ Vidmar 1975: 95–98.

⁴⁷ Mikša–Golob 2013: 16.

⁴⁸ Tandori Dezső fordítása. (Bajzek–Lukács–Pavčič 2007: 212–213.) Az Alpok legfontosabb csúcsainak megmászójaként vált ismertté a szintén Zois köréhez tartozó Valentin Stanič költő, az európai modern hegymászás egyik megalapítója. 1808. szeptember 23-i triglavi útján ő mérte meg a csúcs tengerszint feletti magasságát. Valentin Stanič, aki már az angol és német alpinista mozgalom előtt járta az Alpokat, a Jakob Dežmantól kapott tanácsok segítségével jutott a Triglavra. A hegyivezető, író szép leírása a Velo polje-i pásztorok életéről az első prózai mű a hegyről, geológiai, magassági és időjárási leírásait pedig a *Zeitschrift des DÖAV* közölte 1885-ben. (Strojín 1980b: 90–91.)

A Zois-kör korszakát követően, a 19. század derekától, a Matija Čop köré csoportosuló nemzetébresztők ápták tovább a Triglav kultuszát. Közülük, a már említett France Prešeren mellett, Mihael Tušek, a Čop-kör központi alakja írt triglavi útról 1833-ban, az *Illyrisches Blattban Bohinj és Triglav* című művében. Matevž Ravnika triesti püspök 1848-ban a *Kmetijske in rokodelske novicé*ben közölt ódát az általa királyi hegynek nevezett Triglavról.⁴⁹

A nemzeti mozgalom fontos célpontjává vált a szimbolikus helyé emelkedett csúcs. 1866-ban Franc Globočnik szobrász a Mali Triglav sziklájába véste a „*Dicsőség a szlovén Triglavnak*” (*Slava slovenskemu Triglavu*) feliratot, a 19. század második felében Marko Pernhart, a szlovén táj festője hat és fél méteres panorámaképen ábrázolta az eszményített csúcsot, a hegy előterében a meghódítására induló hegymászók elszánt alakjával. A század végén a Triglav rendkívül kedvelt turisztikai úticél lett, a német és a szlovén turistaegyletek utak, menedékházak kiépítésével tudatosan törekedtek a terület birtokba vételére. Ennek az időszaknak élményszerű tájleírásával és részletes néprajzi beszámolóival legfontosabb tanúja, Janez Menciger a 19. század végétől több kiadást is megélt hazafias útleírása.⁵⁰

A szlovén nemzeti kultúra Parnasszusává emelkedett Triglavon gondosan kiépített túrutak mellett jól felszerelt menedékházak várták⁵¹ a század végére kiépült jesenicei vasútvonalon érkező utazókat.⁵² A turizmust először az osztrák hegymászóegyletek szervezték, 1862-ben alakult meg a Triglav vidékét is járó osztrák hegymászóegylet, az Österreichische Alpenverein, ami 1874-ben beolvadt a DÖVA-ba (Deutsche und Österreichische Alpenverein). Azonban a századvégi egyeletalapítási mozgalom a szlovén nemzeti törekvések megjelenítésének is fontos eszköze lett. A hetvenes években már sorra jöttek létre a német egyletekkel vetélkedő szlovén egyletek is. A Triglavra irányuló szlovén turistamozgalom központja Bohinj lett, a túrázók innen indultak a hegyre, itt kerestek vezetőt, szállást, ellátást. Grácban, az ott tanuló szlovén egyetemisták már 1870-ben megalapították a hegyek, a Júliai-Alpok barátainak egyletét (Verein der Gebirgsfreunde – Društvo gorskih prijateljev), amely később a Triglav nevet vette fel. 1871-ben Ljubljánban is létrejött egy hegybarát egyesület (Društvo gorskih prijateljev). 1872. május 26-án pedig a Grácban jogot és teológiát tanult Ivan Žan, aki rendszeresen közölt népszerűsítő írásokat a Triglavról a *Laibacher Zeitung*ban és a Bleiweis-féle *Novicé*ben is, megalapította a Triglav barátainak egyletét (Gorsko društvo „Triglavski prijatelj” – Triglav Alpenverein in den Wochein), az első szlovén egyletet a Triglav lábánál, Bohinjban.⁵³

Nemzeti jelkép szerepe elkerülhetetlenül a szlovén–német vetélkedés középpontjába állította a Triglavot. 1862-ben, a *Triglav* címmel összeállított kéziratos iskolai versantológiájában, Fran Levec harciasan írta: „*A kiváló szlávok tisztelte hegy / hangos mennydörgéssel emlékezteti Ausztria összes nemzetét: / Hagyjatok fel szilaj irigységetekkel! Közel a vég! / Közelít*

⁴⁹ Strojín 1980b: 91–92.

⁵⁰ Menciger 1897.

⁵¹ Baedeker 1907: 248.

⁵² Prunk 1998: 72.

⁵³ Strojín 1980a: 49–56.

a házatok leromboló ellenség”.⁵⁴ Külön szlovén és német utak jöttek létre a hegyen. A legveszélyesebb oldal, az északi fal meghódítása, útjainak kijelölése is a nemzeti küzdelem része lett, a falat a századelőn a szlovén mellett a kissé hosszabb német irányon is meg lehetett mászni, de volt a hegyen Szlovén és Német Szakadék, Pillér is.⁵⁵

A 19. század nyolcvanas éveinek végén Jakob Aljaž dovjei lelkész jelképes összegért, megvásárolta falujától a hegycsúcsot, majd saját költségén felépítette a róla elnevezett, általa tervezett, azóta a csúcs jelképévé vált fém tornyot, hegymászómenedéket (Aljažev stolp).⁵⁶ A toronyban Pernhart panorámaképének másolatát és némi elsősegély-felszerelést helyeztek el. Felavatására 1895. augusztus 7-én került sor: „Szép volt az idő [...] Požganc eldobott egy dinamitot, ami hangosan felrobbant, a pezgőstüveg dugója pukkanva repült fel, újra elénekeltük az 'Ave, Maris Stellát' és a 'Triglav, moj domot', és befejeződött a megnyitó”.⁵⁷ Aljaž az átadást követően az 1893-ban alapított, az osztrák–német egylettel vetélkedő Szlovén Hegymászó Egyletnek (Slovenske planinske društvo) adományozta az építményt. Valójában e lépésével vált hivatalosan is nemzeti jelképpé a csúcs. A német hegymászóegyletek korábban panaszzal is éltek, a háromszögelési pont megrongálásával vádolva Aljažt, akinek hosszas bírósági eljárással sikerült csak megvédeni a menedék fennmaradását.

Aljaž mindvégig tudatosan törekedett arra, hogy a Triglavot nemzeti emlékhellyé tegye. Fontos szerepe volt abban, hogy a századforduló szlovén közvéleményében kialakult az a – máig élő – tudat, hogy a Triglav, a szlovén nemzeti zarándokhely megmásítása nemcsak egyszerű sportteljesítmény, hanem a nemzethez tartozás kifejezése is. Az *Aljažev stolp emlékkönyve* a Triglav-történet fontos forrása, Blaž Potočnik emlékkönyvbe írt versének részlete „A hegyek magas csúcsán állok / mennyei boldogságban” a Szlovén Hegymászó Egylet motója is lett.⁵⁸ Aljaž zenésítette meg Matija Zemljič, a torony átadásán elhangzott, 1894-ben írt *Óh, Triglav, hazám (Oj, Triglav, moj dom)* versét is, amelyben már a nemzeti tájeshmény legkitüntetettebb helyeként, a vágyott haza ideálképeként jelenik meg a hegycsúcs: „Óh, Triglav, hazám, még ha a világ csodás / látványával el is varázsolt oly sokszor / a külföld nevetve mutatta nekem szépségeit / én mégis mindvégig csak rád gondoltam kedvesen...” („Oj Triglav, moj dom, če tudi je svet / Začaral s čudesi mi večkrat pogled, / Tujina smehljaje kazala mi kras, Le nate sem mislil ljubeče vsak čas...”). A mű egy ismert német hazafias dal hatására íródott. A Ludwig Wilhelm Auerbach *O Schwarzwald, o Heimat...* kezdetű szerzeményének mintájára készült szöveget Zemljič, Slavín álnéven, a maribori *Lipica* című lapban közölte először. A mű 1900-ban Aljaž énekeskönyvében is napvilágot látott,⁵⁹ és a századfordulótól a szlovén hazafias dalok egyikeként vált közkedvelté.

⁵⁴ Strojín 1980b: 95.

⁵⁵ Stele–Skoberne 2012: 22. A szlovén úton a trentói Andrej Komac jutott fel először, 1906-ban pedig Karl Domenigg, Felix König és Hans Reinl jelölte ki a német utat. (Svetina 1980: 22.)

⁵⁶ A tornyot a Ljubljana melletti Šentvidben készítette Anton Belc, vasúton szállították Mojstranáig, ahonnan hatan vitték egy héten át a csúcsig.

⁵⁷ Stele–Skoberne 2012: 21.

⁵⁸ Strojín 1980b: 93–94.

⁵⁹ Aljaž 1900: 35–37.

Aljaž gondoskodott a csúcsra vezető utak biztosításáról is és támogatta menedékházak építését. A Triglavra vezető úton a róla elnevezett ház az északi fal lábánál, a Pragán átvezető úton, a Vrata-völgyben áll. Felépítését a Szlovén Hegymászó Egylet (Slovensko planinsko društvo) segítette. A Stanič Menedékház helyét maga Aljaž jelölte ki a Triglav-csúcs alatt, amikor 1895 szeptemberében először mászta meg a hegyet. A triglavi torony átadását követően a szintén a németek elől megvásárolt másik csúcson, a Kredaricán épített a szlovén egylet kezelésében álló menedékházat és Lourdes-i kápolnát.⁶⁰ Az 1908-ban a szlovén hegymászó-egylet mellett létrejövő másik szlovén hegymászó-egyesület, a Som (Dren) nevű egylet már programszerűen próbálta elhódítani a hegy vidékét a német alpinistáktól, megvédeni a hegy szlovén helyneveit a német névváltozatok meghonosításától.⁶¹

A századvég irodalmában Fran Finžgar *Triglav* idilljében, Ivan Cankar *Kurent* című művében már a szlovén nemzetnek otthont adó táj felett uralkodó hegyóriás megszilárdult topozsa van jelen. Josip Wester megfogalmazásában: „*A Triglav számunkra nem csupán a legmagasabb hegycsúcs, hanem jelszó, szimbólum. Nincs is más hegycsúcs, amelynek oly jelentős szimbolikus ereje volna, mint a szlovének számára a Triglavnak. Az Urál, a Tátra, a Balkán és a Velebit szintén fontos szimbólumok, de egyik sem olyan egységes, önálló individuum, mint a mi Triglavunk. Még a neve is legendás, régmúltunk dokumentuma, ebből ered jelentősége, titkos értelme...*”⁶²

A Triglav az I. világháborút követően a szlovén nemzeti narratíva szempontjából ugyan kissé veszített jelentőségéből, de erős vonzereje változatlanul élt, immár a tájeszmény megkérdőjelezhetetlen, fő eleme maradt. Kiépült a modern hegyi turisztika intézményrendszere, létrejött a Szikla Turista Klub (Turistovski klub Skala),⁶³ és ekkortól születtek meg a hegy felfedezését, megmászását, természeti értékét bemutató összefoglaló művek, elsőként Henrik Tuma tollából. A hegy meghódításának részletes történetét a hegy modern történetének legjelentősebb személyisége, Julius Kugy írta meg, 1938-ban. Kugy egész életét a Triglavnak, ahogy ő nevezte, a triglavi királyságnak szentelte, 1871-től kezdve járt a hegycsúcsra, bejárta a Júliai Alpok egész hegyvidékét, kijelölte a ma ismert utak jó részét és botanikai kutatásokat végzett.⁶⁴ Több könyvet is írt a Triglavról, nagy hatással volt a modern szlovén irodalomra, az úgynevezett hegyirányzat fontos képviselője volt és a triglavlógia megteremtőjeként irodalmi iskolát teremtett. Egész életében a Júliai Alpok többnyelvűségének értékét hirdette, így nem csupán a szlovén, hanem a német és az olasz kulturális élet figyelmét is ismét a Triglav térsége felé

⁶⁰ Mikša–Golob 2013: 18. A kápolnát ugyan 1952-ben elbontották, de 1992-ben újjáépült. (Stele–Skoberne 2012: 22.)

⁶¹ Mikša–Golob 2013: 22.

⁶² Strojín 1980b: 97–101.

⁶³ Ez volt azonban már az az időszak is, amikor a professzionális hegymászás kezdett elszakadni az egyszerű turizmustól, a hegymászás romantikus, felfedező jellege kezdett eltűnni, és egyre inkább az extrém egyéni sportteljesítmény vette át a helyét. Az emberek ezért a klub névének rövidítését néha „*trapasti klub samomorilcev*”-ként, öngyilkosok ostoba klubjaként oldották fel.

⁶⁴ Kugy helyismeretének az isonzói hadszíntéren is nagy hasznát vette a Monarchia hadserege.

irányította.⁶⁵ Németül kiadott, *Fünf Jahrhunderte Triglav* című 1938-as könyve nagy vihart is kavart, sokan a Triglav ősi szláv/szlovén szimbolikájának lerombolásával vádolták.⁶⁶

A Triglav ugyanis eddigre már teljesen összefonódott a szlovénsággal. A tömeges turisztikai mozgalom létrejöttével, a turistautak kiépülésével a Triglav-élmény már majdnem minden szlovén számára elérhetővé vált. A hegy megmászhása nem szenzáció, sokkal inkább a nemzeti szellem és büszkeség bizonyítéka volt. A csúcsra egyszer feljutni szinte kötelesség lett. A hegyről pedig sorra születtek népszerű irodalmi munkák, mint a hegyirányzat egyik legfontosabb, folklórteremtő műve, Janko Mlakar⁶⁷ 1907-es *Hogyan jutott fel a Köpcös a Triglavra (Kako je Trebušnik hodil na Triglav)*⁶⁸ című, már nem pusztá útleírásként, hanem a szlovén kisémbert triglavi kirándulásának humoros bemutatásaként született regénye.⁶⁹ Ez az igen hamar közkedvelté vált történet már olyan közönségnek íródott, amelynek minden tagja, ha csak hallomásból is, de ismerte a Triglavot, annak jelentőségét és megmászhásának nehézségét, így a pusztá útleírás már nem lett volna számukra eléggé lebilincselő.⁷⁰ A „Köpcös” regények első darabjában a nagyívó, megtermett, vidám és kalandvágyó, társaságkedvelő, folyton nevetséges helyzetekbe keveredő kalandor nagybácsi jut fel a hegycsúcsra. „A kilátás a Triglavról! Hol találisz hasonlót? Fenséges a kilátás a havas svájci csúcsokról a csillogó gleccserekre, és ezekről szabadon fut tovább a tekintet a zöld völgyekre, a napos legelőkre, a gyors folyókra, a fehér falvakra és városokra. A Triglavról, onnan viszont az egész világ mutatja meg magát, sokszínű pompájában.”⁷¹ A mű tele van népnyelvi fordulatokkal, utalásokkal a Triglav szlovén kulturális jelentőségére, Aljažra, Mencigerre, a Triglav rögzült kulturális kódjára. A szövegbe

⁶⁵ Kugy 1973a.

⁶⁶ Lovšin–Hribar–Potočnik 1979: 23., 24.

⁶⁷ Mlakar 1896-tól volt az 1893-tól megjelenő, a Bleiweis-féle *Novicétól* a Triglav népszerűsítésének feladatát átvevő, *Planinski vestnik* tudósítója, a 20. század elejétől a katolikus, hazafias *Dom in svet* című lapban is megjelentek hazai és külföldi alpesi útibeszámolói és novellái, drámaíróként és rendezőként is kísérletezett. 1901-ben írta meg saját triglavi útját, a harmincas években pedig kiadta a szlovén hegymászhás történetét, később pedig Jakob Aljaž életrajzát is. (Šifrer 1992: 3–4.)

⁶⁸ Mlakar 1992.

⁶⁹ Első kiadása a Szent Hermagorasz Társaság kalendáriumában (*Mohorjev koledar*) jelent meg, később, a harmincas években, a hegymászhók lapja, a *Planinski vestnik* is közölte. A Köpcös a 20. század elejének kedvelt humoros alakja lett, sorra jelentek meg Mlakar róla szóló regényei, 1908-ban a *Hogyan jutott a Köpcös Triesztbe (Kako se je Trebušnik vozil v Trst)*, 1910-ben a *Köpcös a szláv délen (Trebušnik na slovanskem jugu)*, 1912-ben a *Köpcös a bécsi vadászati kiállításon (Trebušnik na dunajski lovski razstavi)*.

⁷⁰ Erről Mlakar is beszámol, válogatott írásainak harmadik kiadásában: „A Mohorjeva družba küldött néhány lapot, azzal a felhívással, hogy írjak a Triglavról az 1907-es kalendáriumba. Mivel a kalendárium nem egy hegymászhólap, némileg zavarban voltam. Leírtam egy triglavi utamat, száraz útirajzstílusban? Hogyan menjenek néha egyenesen, olykor felfelé, azután lefelé, át egy vízmossáson, a kiszögelés körül és így tovább? Úgy véltem, a mohorjevesek többsége ezt el sem olvasná. Ezért egy kitalált túra mellett döntöttem, és hogy érdekesebb legyen, megfelelő társaságot választottam.” (Mlakar 1992: 37.)

⁷¹ Mlakar 1992: 28.

ékelve idézi Prešeren *Keresztelő a Savicánál* című versét „*A kilátás a Kredaricáról hasonló, mint a Triglavról, csak az a részlet hiányzik, amit a hatalmas triglavi falak eltakarnak és ez zavarja a kilátást a krajnai havasok szürke vezérére*”.⁷² A két világháború közötti időszakban a regény rendkívül népszerű lett, a hegyről szóló munkák mintájává vált,⁷³ hiszen a harmincas években már egymás után jelentek meg a hegyi regények, például Ivan Bučer *A falon át* (*Čez steno*) és a *Ház a hegygerincen* (*Koča na robu*) című művei.⁷⁴

A két világháború közötti korszak legfontosabb újdonsága a Triglav tájmitosszá válásának történetében a hegy képének vizuális megjelenítése volt. A korábbi időszakban ugyan már rögzült a szlovén nemzeti közösségben a Triglav emblematikus helye a szlovén nemzeti földrajzban, ám mivel nem mindenki juthatott el személyesen a veszélyes hegyvidéki tájra, a hegy pontos képe, a hármas csúcs jellegzetes sziluettje nem válhatott általánosan ismertté. Ezen változtatott a fényképezés művészetének megjelenése, a részletes, a hegyet minden oldalról bemutató fényképalbumok kiadása. Megjelentek azok a fotóalbumok, amelyek a hegy máig ismert képét, a kék ég háttérében álló havas szürke szikla, közvetíthették széles rétegek számára.

A fotóművészet mellett hamarosan a filmművészet is feldolgozta a csúcs témáját, hiszen mi másról is szólhatott volna az első szlovén mozifilm, mint a Triglavról és a nemzeti tájideálhoz kötődő legfontosabb mondáról. 1928 és 1929-ben forgatták, majd 1931-ben mutatták be a *Zlatorog királyságában* (*V kraljevstvu zlatorogu*) című első egész estés fekete-fehér szlovén némafilmet, a szlovén filmművészet első darabját, Janko Ravnik rendezésében. A film elkészülését a Szikla Egylet támogatta, és feltűntek benne a korszak legfontosabb hegymászói, köztük a legendássá vált Joža Čop is.⁷⁵ Ugyancsak ő szerepelt a második szlovén filmben is, az 1932-ben elkészült *Triglavi meredélyekben* (*Triglavske strmine*).⁷⁶

1924-ben született a terület különleges védelmének ötlete, bár a nemzeti park, ami maga is fontos szlovén nemzeti intézmény, végül 1981-ben jött létre.⁷⁷ A Triglav a 20. század folyamán mindvégig megőrizte nemzeti jelkép szerepét, rengeteg kulturális, sport- és más egyesület viseli a nevét, illetve az egyik legjelentősebb szlovén vállalat, az 1900-ban alapított

⁷² Mlakar 1992: 23., 38. A II. világháború után Mlakar a nem támogatott szerzők közé került, munkái sokáig feledésbe merültek, a Szlovén Hegymászó Szövetség, amelyben sokáig maga Mlakar is tevékenykedett, adott csak ki a hetvenes évek elején egy kisebb válogatást a műveiből.

⁷³ 1938–1939-ben adták ki a szerző által gazdag jegyzetanyaggal ellátott, hegyekhez kapcsolódó műveinek háromkötetes kiadását, egy évvel később pedig az emlékiratait. (Mlakar 1992: 7.)

⁷⁴ Strojín 1980b: 101. A Triglav ebben az időszakban kezd szélesebb, délszláv irodalmi jelképpé is válni. Magyarországon a cerniki születésű, a zágrábi egyetemen végzett Tarczay Gizella volt a Triglav első népszerűsítője. A Magyar Turista Szövetség Irodalmi Bizottságának vezetőjeként több előadást tartott, illetve a *Turisták Lapjában* több cikket is közölt a hegycsúcsról, *Triglav* című verse pedig 1926-ban jelent meg Zágrábban. (Strojín 1980b: 107.; Tarczay 1931: 33–37.)

⁷⁵ Mikša–Golob 2013: 34. A Čopról elnevezett pillér, ahol Čop és Paula Jesih járt először, 1945-ben, a Triglav egyik legnehezebben mászható része. (Kunaver–Lipovšek 2005: 173., 174.)

⁷⁶ Stele–Skoberne 2012: 9.

⁷⁷ Stele–Skoberne 2012: 27., 29.

Triglav Biztosítótársaság is.⁷⁸ A két világháború között a Triglav ugyan hivatalos jelképként nem jelent meg, nem szerepelt a szlovén címerben,⁷⁹ de a mai címerábrázolás előképe már felbukkant a szlovén nemzeti építészeti stílussteremtő építész, Jože Plečnik egyik legfontosabb épületén. Az 1931-ben tervezett és 1936–1941 között felépített Nemzeti és Egyetemi Könyvtár épületének főbejárata feletti bronzpajzs a Triglav sziluettjét ábrázolja, alatta hullámokkal.⁸⁰

A Triglav a 20. század második felében vált hivatalos szlovén nemzeti szimbólummá. Ebben nagy szerepe volt, hogy a II. világháború idején a partizánmozgalom, a Felszabadítási Front (Osvobodilna fronta) egységei találtak ezen az Oton Župančič háborús költeményeiben is megjelenő hegyi tájon rejtékhelyet. A csúcs így a felszabadítási harcok jelképévé is vált.⁸¹ 1945 után a Triglav már bekerült a köztársasági címerbe,⁸² és ettől kezdve folyamatosan hivatalos, állami jelképként használták.⁸³

Jugoszlávia válságának idején a hegy ismét a szlovénység összetartozásának egyik legerősebb szimbólumává vált, megmászsza a szlovénység melletti kiállást is jelentett. 1991. júniusában, a függetlenség kikiáltásakor ismét a csúcson lengett a szlovén lobogó.⁸⁴ Az önálló Szlovénia létrejöttét követően a szlovén nemzettudat megerősítőjévé vált és a politika is szívesen nyúlt a Triglavval kapcsolatos érzelmekhez, a hegy Szlovénia természetes emlékműve lett.

A formális, hivatalos szimbólummá válás talán eredményezhette volna a jelkép bizonyos kiüresedését is, ám ez mégsem következett be. Ezért sem meglepő, hogy a mai szlovén próza a kanonizált, a nemzeti narratívát meghatározó irodalmat megkérdőjelező erőteljes regénye, mely címében és szerkezetében is utal a szlovén irodalomtörténet ikonikus alakjának, France Prešerennek főművére, éppen a Triglavhoz kötődik.⁸⁵ Mojca Kumerdej *Keresztelő a Triglav felett* (*Krst nad Triglavom*) című, Prešerent parafrázáló misztikus regényében kísérletet tesz a megkérdőjelezhetetlen mítosz lerombolására. Átértelmezi, ironikus magánmitológiává teszi ugyan a nemzeti eposzt, de mégsem szakad el a szlovén nemzeti tájideáltól, a Triglavtól, hanem egy középkorú – az eredeti Prešeren-mű központi alakjainak megfeleltethető – szlovén pár

⁷⁸ Stele–Skoberne 2012: 5.

⁷⁹ Mészáros–Halász–Somai 2011: 119.

⁸⁰ Stele–Skoberne 2012: 11.

⁸¹ A háború idején német bélyeget adtak ki a hegy ábrázolásával, Triglav deutsch für immer felirattal, a csúcsra pedig horogkeresztos zászló került, amit azonban a partizánok többször is szlovén zászlóra cseréltek. A Felszabadítási Front már a háború éveiben használta szórólapjain, falfeliratain jelképként a Triglav sziluettjét, a szlovén partizánok pedig jellegzetes, hármass csúcsú sapkát, ún. triglavkát viseltek. (Svetina 1980: 23–29.)

⁸² A II. világháború után a szlovén címet a szlovén területeket felszabadító partizánmozgalom, a Szlovén Nemzeti Felszabadítási Front jelképe alapján alkották meg. Ez három elemből állt: az Adriai-tenger jelképéből (három hullámos vonal) és a Júliai Alpok csúcsának, a Triglavnak az ábrázolásából (hármass kúp), továbbá egy ötágú vörös csillagból. Ez a címer lett Jugoszlávia tagállama, a Szlovén Szocialista Köztársaság hivatalos szimbóluma a függetlenség kikiáltásáig, 1991-ig. (Mészáros–Halász–Somai 2011: 119.)

⁸³ Stele–Skoberne 2012: 11.

⁸⁴ Stele–Skoberne 2012: 22.

⁸⁵ Kumerdej 2001.

ellentmondásos kapcsolatán keresztül fogalmazza át, újítja meg a köteléket a szlovénség és a hegyhez kapcsolódó hagyomány között.⁸⁶

A Triglav jelképereje tehát ma is erős, jól jelzi ezt még az is, hogy a szlovén állami szimbólumok megújítására a kétezres évek elején kiírt, végül sikertelenül zárult pályázatra sem érkezett egyetlen olyan új címerterv sem, amelyen ne jelent volna meg az emblematisztikus hegy-csúcs a szlovénségtől elválaszthatatlan, mindenki által azonnal felismerhető sziluettje.

Mészáros Andor

Hivatkozott irodalom

- Aljaž, Jakob (urednik) 1900: *Slovenska pesmarica II*. Celovec.
- Az Osztrák–Magyar Monarchia 1891: *Az Osztrák–Magyar Monarchia írásban és képen*. VI. kötet. Budapest.
- Baedeker, Karl 1907: *Österreich–Ungarn nebst Bosnien und der Herzegowina*. Leipzig.
- Bajzek Mária – Lukács Isván – Pavčič, Mladen (szerk.) 2007: *Szlovén irodalmi antológia*. I. Budapest.
- Baumbach, Rudolf 1882: *Zlatorog, eine Alpensage*. Leipzig.
- Drnovšek, Jaša 2001: Na mejah čutnosti in uma. In: Kumerdej, Mojca: *Krst nad Triglavom*. Ljubljana, 109–114.
- Fekonja, Andrej 1891: Jager na lovu šraja. *Ljubljanski zvon* (11.) 7. 443–444.
- Gstiner, Adolf 1973: Ime Triglav in njegova zgodovina. In: Kugy, Julius: *Pet stoletij Triglava*. Ljubljana, 12–30.
- Halász Iván 2008: *Bevezetés a modern Szlovákia tanulmányozásába. A modern Szlovákia kézikönyve*. Piliscsaba–Esztergom.
- Kiss Gy. Csaba 2005a: *Folyók mint nemzeti jelképek*. In: Kiss Gy. Csaba: *A haza mint kert*. Budapest, 177–185.
- Kiss Gy. Csaba 2005b: A haza mint kert. Néhány adalék a modern nemzet közép-európai jelképvilágához. In: Kiss Gy. Csaba: *A haza mint kert*. Budapest, 153–165.
- Kiss Gy. Csaba 2005c: A szlovák nemzet irodalmi jelképeiről. In: Kiss Gy. Csaba: *A haza mint kert*. Budapest, 186–196.
- Kováč, Dušan 2001: *Szlovákia története*. Pozsony.
- Kugy, Julius 1973a: *Pet stoletij Triglava*. Ljubljana.
- Kugy, Julius 1973b: Valvasor. In: Kugy, Julius: *Pet stoletij Triglava*. Ljubljana, 32–40.
- Kumerdej, Mojca 2001: *Krst nad Triglavom*. Ljubljana.
- Kunaver, Dušica – Lipovšek, Brigita 2005: *Čopov steber. Dvakrát prvič*. Ljubljana.
- Lovšin, Evgen – Hribar, Stanko – Potočnik, Miha 1979: *Triglav. Gora in simbol*. Ljubljana.

⁸⁶ Drnovšek 2001: 109–114.

- Lukács István 2001: *A megváltó Mátyás király színeváltozásai a szlovén néphagyományban és szépirodalomban*. Budapest.
- Macura, Vladimír 1998: *Český sen*. Praha.
- Maur, Eduard 2006: *Paměť hor*. Praha.
- Menciger, Janez 1897: *Moja hoja na Triglav*.
- Mészáros Andor – Halász Iván – Somai Miklós 2011: *A mai Szlovénia. Bevezetés a modern Szlovénia tanulmányozásába*. Esztergom–Budapest.
- Mikša, Peter – Golob, Urban 2013: *Zgodovina slovenskega alpinizma*. Ljubljana.
- Mlakar, Janko 1992: *Kako je Trebušnik hodil na Triglav*. Žirovnica.
- Petrarca, Francesco 1962: Az első hegyi túra: út a Mont Ventouxra. In: *Petrarca levelei*. Budapest, 82–93.
- Prunk, Janko 1998: *Kratka zgodovina Slovenije*. Ljubljana.
- Růžička, Josef 1924: *Slovanská mythologie*. Praha.
- Šifrer, Jože 1992: Janko Mlakar in njegovo delo. In: Mlakar, Janko: *Kako je Trebušnik hodil na Triglav*. Žirovnica, 3–8.
- Stele, France – Skoberne, Peter 2012: *Triglav, očak in varuh*. Ljubljana.
- Strojin, Tone 1980a: Triglav kot pobuda za gorsko društvo „Triglavski prijatelji” – Prvo slovensko planinsko društvo. In: Vidic, Janez: *Triglav, gora našich gor*. Maribor, 49–56.
- Strojin, Tone 1980b: Triglav v predvojni planinski književnosti. In: Vidic, Janez: *Triglav, gora našich gor*. Maribor, 83–107.
- Svetina, Tone 1980: Triglav – Gora našich gor. In: Vidic, Janez: *Triglav, gora našich gor*. Maribor, 16–32.
- Szabó Júlia 2000: *A mitikus és a történeti táj*. Budapest.
- Tarczay Gizella 1931: A Triglav (2863 m.) *Turisták Lapja* 43., 33–37.
- Vass József (ford.) 1995: *Szent Ágoston vallomásai*. Budapest.
- Vidic, Janez 1980: *Triglav, gora našich gor*. Maribor.
- Vidmar, Josef (vál.) 1975: *France Prešeren versei*. Budapest.
- Wurzbach, Constantin von 1889: *Biographisches Lexikon des Kaiserthums Oesterreich, Wulfen, Franz Xaver Freiherr*. Band 58, Wien, 265.